

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

**RELAȚIILE
DINTRE BISERICA ORTODOXĂ
ȘI BISERICA ORTODOXĂ VECHIE
ORIENTALĂ**

Unul dintre cele mai frumoase și mai folositoare daruri pe care le-au descoperit, le-au cultivat și le-au dezvoltat Bisericele creștine în secolul care a trecut a fost, fără îndoială, ecumenismul sau mișcarea ecumenică. Privit și acceptat cu speranță de către creștini, chiar de la începuturile lui, ecumenismul sau mișcarea ecumenică, cum este îndeobște cunoscut în lumea teologică, a fost îmbrățișat și trăit, pe parcursul secolului al XX-lea, ca o experiență unică, interesantă și folositoare și perceput ca o instituție de învățământ teologic și de educație creștină care a urmărit să descopere căile și mijloacele de apropiere și de cunoaștere reciprocă între Bisericele separate de secole, în vederea realizării dezideratului exprimat de Însuși Întemeietorul Bisericii, Care a dorit de la început „*ca toți să fie una*“ (Ioan 17, 22). Trupul lui Hristos - Biserica - sfâșiat de schisme și rupturi, de erezii și de ambiții omenești, se cerea și se cere imperios refăcut în unitatea și frumusețea lui primară. De la pașii care s-au făcut la început timizi, dar încrezători în ajutorul lui Dumnezeu și în biruința adevărului și până la stadiul de față, când lumea creștină este tot mai dornică de unitate, s-au făcut salturi uriașe și s-a ajuns la remarcabile împliniri în strădaniile comune ale Bisericilor de a se cunoaște, descoperi și apropia. Ceea ce altădată părea obstacol sau piedică de netrecut între Bisericele creștine a ajuns să fie înlăturat sau depășit prin dialoguri bilaterale, prin întâlniri și discuții teologice care, chiar dacă nu au ajuns la scopul lor final, au realizat un lucru extraordinar și anume acela că au înlăturat ura, dușmănia, discordia și discreditarea dintre diferitele Biserici și au întărit încrederea în bunele intenții ale lor de a se apropia,

cunoaște și uni. Dacă altădată era interzis să intri chiar în locașul de cult al celui de altă confesiune, acum îi putem privi și socoti pe toți frați cu care dorim să ne întâlnim, să ne rugăm împreună și să discutăm probleme de teologie care odinioară erau de neconceput. Toate acestea sunt semne ale lucrării Duhului Sfânt în Biserică.

Dialogurile inițiate între Bisericile sau familiile de Biserici, cultivate și dezvoltate cu toată seriozitatea, sunt în curs de desfășurare și înainteză cu rezultate îmbucurătoare și cu nădejde de roade tot mai bogate. Creștinătatea este tot mai conștientă că, fără dialog, deschidere și colaborare, nu se poate concepe viața creștină, după cum și în lumea care ne înconjoară nu se poate viețui și nu se pot rezolva marile probleme, decât prin dialog și tratative.

Dialogurile teologice cu Biserica Romano-Catolică, cu Biserica Anglicană, cu Bisericile Protestante - Luterană și Calvină, dar mai ales cu Bisericile Vechi-Orientale au ajuns la realizarea unor consensuri teologice de mare însemnătate, ceea ce ne dă speranța și imboldul de a continua această lucrare. Activitatea de apropiere, de cunoaștere și mai ales de realizare a unor acorduri teologice cere foarte multă răbdare, înțelegere și conciliere. Uneori se întâmplă că, tocmai când se crede că s-a ajuns la un pas important, atunci apar piedici de netrecut care țin în loc dialogul, așa cum a fost cazul hirotonirii femeilor, care a stagnat dialogul cu Biserica Anglicană, cu Bisericile Vechi Catolice sau cu Bisericile Protestante sau prozelitismul, care a îngreunat dialogul cu Biserica Romano-Catolică și în special cu greco-catolicii. Dar, chiar dacă aceste dialoguri au fost întrerupte pentru un moment, ele trebuie reluate și continuate, cu speranța că se vor găsi căi și soluții de rezolvare a acestor piedici.

Dacă s-ar face totuși un bilanț al activității ecumenice desfășurate până acum, rezultatele nu pot fi decât îmbucurătoare, căci această muncă nu a fost zadarnică. Cu fiecare din Bisericile eterodoxe s-a ajuns la un moment important și s-au realizat pași însemnați. Dintre toate dialogurile teologice însă, cel mai temeinic, mai serios și mai rodnic s-a dovedit a fi cel dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Ortodoxă Veche Orientală¹. Această Biserică

---

1. Despre dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale s-au scris multe studii, documentare, cronici și chiar teze de doctorat. Dintre acestea amintim pe următoarele: *Întâlnirea subcomitetelor pentru dialog teologic dintre Bisericile Ortodoxe Răsăritene și Bisericile Ortodoxe Orientale*, traducere de Nicolae D. Necula, în „Ortodoxia“, XXV (1973), nr. 4, p. 631-634; Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, *Dialogul*

cuprinde în sine Bisericile cunoscute până nu de mult cu numele de *monofizite*, pentru că li se atribuia susținerea și împrărierea învățaturii greșite, condamnate de Sinodul al IV-lea Ecumenic de la Calcedon (451), conform căreia, după Întrupare, în Mântuitorul Iisus Hristos firea omenească a fost absorbită de firea dumnezeiască, rămânând „o singură fire“ (μΟ,ΥΟϚ ΦΥ,ϚΙϚ), de la care a derivat cuvântul *monofizit*. Aceste Biserici, condamnate atunci ca

dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Ortodoxe Vechi-Orientale, în „Ortodoxia“, XLVI (1994), nr. 1, p. 137-147; Pr. prof. Ion Bria, *Discuții teologice între teologii ortodocși români și teologii necalcedonieni*, în „Ortodoxia“, XXII (1970), nr. 2, p. 205-225; Prof. Nicolae Chițescu, *A treia sesiune de convorbiri neoficiale între ortodocși și necalcedonieni*, în „Biserica Ortodoxă Română“, LXXXVIII (1970), nr. 7-8, p. 683-687 ; Chrysostome, Mitropolit de Myra, *Le Dialogue de l'Église Orthodoxe et les Églises de l'Ancien Orient. Appreciations et Perspectives*, în „Proche-Orient Chrétien“, tom 30, 1980, fasc. I-IV, p. 14-57; Damaskinos, Métropolit de Suisse, *Le Dialogue théologique de l'Église Orthodoxe et des Églises Orientales Orthodoxes. Réflexions et perspectives*, în „Episkepsis“, nr. 516, 1995, p. 10-22; J. E. Desseaux, *Dialogue entre l'Église Orthodoxe et les anciennes Églises orientales*, în „Proche-Orient Chrétien“, tom 23, 1973, fasc. III-IV, p. 384-386; Pr. prof. dr. Nicolae Dură, *Considerații asupra dialogurilor teologice ale Bisericii Ortodoxe cu Bisericile: Romano-Catolică, Anglicană, Veche-Catolică, Orientală (necalcedoniană) și Luterană*, în „Ortodoxia“, XXXVII(1985), nr. 3, p. 390-449; J. Karmiris, *The Dialogue with Non-Chalcedonians*, în „Abba Salama“, vol. II (1971), p. 22-42; Prof. Jean Fouldoulis, *Dialogue Orthodoxes-préchalcedoniens. Rapport à la Comission de dialogue orthodoxes et préchalcedoniens*, Damasc, 2-6 februarie 1998, în „Episkepsis“, nr. 582, 2000, p. 8-18; Vasile Leb, *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu Bisericile necalcedoniene, în vederea pregătirii dialogului teologic*, în „Studii teologice“, XXXIV (1982), nr. 5-6, p. 423-438; Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale. Întâlnirea subcomisiilor liturgică și pastorală din cadrul Comisiei Mixte pentru Dialogul Teologic*, în „Vestitorul Ortodoxiei“, VII (1995), nr. 193, p. 1 și 5; Idem, *Este posibilă coliturghisirea între Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale? A doua întâlnire a subcomitetelor liturgic și pastoral din cadrul Comisiei Mixte pentru Dialog Teologic*, Damasc, Siria, 2-6 februarie 1998, în „Vestitorul Ortodoxiei“, VII (1997), nr. 197, p. 7; Idem, *Întrunirea reprezentanților Bisericii Ortodoxe pentru continuarea dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale*, în „Vestitorul Ortodoxiei“, XVII (2005), nr. 353-354, p. 16; Pr. Viorel Ioniță, *Perspectivile studiului actual în pregătirea dialogului dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale*, în „Ortodoxia“, XXIV (1972), nr. 1, p. 103-113; Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Perspectiva dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale*, în „Biserica Ortodoxă Română“, LXXXIX (1971), nr. 9-10, p. 978-991; Pr. prof. Dumitru Radu, *Dialogul teologic oficial între Biserica Ortodoxă și Bisericile Ortodoxe necalcedoniene, Chambésy, 10-15 decembrie 1985*, în „Biserica Ortodoxă Română“, CIV (1996), nr. 1-2, p. 46-51; Pr. drd. Ion Grădincea, *Relațiile dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale, din anul 1964 până în anul 2001*, teză de doctorat. Ms. în Biblioteca Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității din București.

monofizite și eretice, alcătuiesc așa-zisa familie a Bisericilor Vechi-Orientale sau necalcedoniene ori precalcedoniene. Din această familie fac parte: Biserica Apostolică Armeană, cu ramurile ei din Etchimiadzin (Armenia) și cea din Antelia (Liban), Biserica Siriană-Iacobită (Siria), Biserica Siriană Malankara, numită și Biserica „Sf. Toma“ din Malabar (India), Biserica Coptă din Egipt și Biserica Etiopiană².

Învățătura de credință formulată de Sinodul al IV-lea Ecumenic a fost aceea că Iisus Hristos este o singură persoană care are două firi, cea dumnezeiască și cea omenească, ele coexistând în mod neamestecat și neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit. Neacceptând această formulare a învățaturii de credință privitoare la persoana Mântuitorului Iisus Hristos și fiind condamnate de sinod ca eretice, aceste Biserici s-au mai numit și *precalcedoniene* sau *necalcedoniene*, adică cele care au păstrat învățătura de până la Sinodul al IV-lea Ecumenic de la Calcedon, monofizite sau vechi-orientale. Ele alcătuiesc astăzi un grup sau o familie de Biserici independente, având fiecare organizare proprie, conducere de sine stătătoare, slujbă în limbile lor naționale, tradiții vechi, păstrate cu sfințenie, dezvoltate și cultivate de fiecare dintre ele, rămânând mult mai apropiate de stadiul de dezvoltare teologică și liturgică din vremea în care s-au separat de trunchiul Bisericii Ortodoxe de Răsărit. Ele se caracterizează printr-un puternic conservatorism și o intensă și vie viață de cult și duhovnicească.

Separate până în vremea noastră de trunchiul Bisericii Ortodoxe, după aproape 15 secole, în urma discuțiilor teologice purtate între reprezentanții celor două familii de Biserici, Ortodoxă și Ortodoxă Orientală sau necalcedoniană, a schimbului reciproc de studenți, profesori și ierarhi și mai ales ca urmare a studierii istoriei, a învățaturii de credință, a organizării și a vieții liturgice, aceste Biserici se reîntorc astăzi în marea familie a Ortodoxiei.

2. Despre aceste Biserici vezi Dictmar W. Winkler și Klaus Augustin, *Bisericile din Răsărit. O scurtă prezentare*, traducere de de Ileana Sgarbură, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, București, 2003, p. 73-104 ; Ernst Christoph Suttner, *Bisericile Răsăritului și Apusului de-a lungul istoriei bisericești*, traducere de diac. Mihai Săsăujan, Editura Ars Linga, București, 1001; Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Bisericile Ortodoxe Vechi-Orientale*, în „Chemarea credinței“, anul III (1995), nr. 31-32, p. 26-27; Christine Chaillot and Alexander Belopopsky, *Towards Unity - The Theological Dialogue between the Orthodox Church and the Oriental Orthodox Church of Antioch and All the East*, Geneva, 1998; Idem, *The Ethiopian Orthodox Tewahedo Church Tradition*, Paris, 2002; Idem, *The Syrian Orthodox Church of Antioch and All the East*, Geneva, 1998.

Socotite și tratate până nu de mult ca eretice, monofizite și conservatoare, ele devin surorile adevărate ale Bisericii Ortodoxe, umplând un gol care se resimțea tot mai mult, făcând astfel să crească forța Ortodoxiei.

Dialogul cu aceste Biserici a început sub forma întâlnirilor neoficiale. După prima Conferință Panortodoxă de la Rodhos (1961), care a hotărât reluarea legăturilor cu Bisericile Vechi-Orientale, au avut loc trei întâlniri neoficiale între reprezentanții celor două familii de Biserici, la Aarhus (Danemarca), între 11-15 august 1964, Bristol (Anglia), între 25-29 iulie 1967, și Addis Abeba (Etiopia), între 22-23 ianuarie 1971. Consultații neoficiale au avut loc și la Geneva, în 1970 și Chambésy, 1979. După aceste întâlniri și consultații neoficiale, au avut loc patru întâlniri oficiale între cele două familii de Biserici, și anume la Chambésy, între 10-15 decembrie 1985, la Mănăstirea „Abba Bishoy“ din Egipt, între 20-24 iunie 1989, la Chambésy, în 1990 și din nou, la Chambésy, între 1-6 noiembrie 1993. La a treia întâlnire de la Chambésy, Biserica Ortodoxă Română nu a participat, nefiind invitată din cauza unei erori de computer. În schimb, ea a fost prezentă prin reprezentantul ei, Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, și prin alți teologi români, la toate aceste întâlniri. Această întâlnire a marcat faza cea mai importantă a relațiilor dintre cele două grupuri de Biserici, atingând punctul culminant al semnării acordului de credință și recunoaștere reciprocă a Ortodoxiei credinței fiecărei familii de Biserici³. Având în vedere condițiile istorice deosebite în care au apărut și s-au organizat aceste Biserici, ca o tendință de emancipare sau de eliberare de sub tutela Imperiului Bizantin, ca și terminologia teologică, uneori nedefinită sau interpretabilă, care putea duce la exprimări greșite și în urma studierii istoriei, a învățaturii de credință și a cărților de cult ale acestor Biserici⁴, s-a ajuns la concluzia că ele mărturisesc aceeași credință, dar o exprimă diferit. Aceasta a dus la recunoașterea lor ca

3. Vezi *După 15 secole de separare, Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale se unesc*, interviu cu Î.P.S. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, în „Vestitorul Ortodoxiei“, V (1993), nr. 105, p. 1, 4-5; Î.P.S. Antonie, Mitropolitul Transilvaniei, *Dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Ortodoxă Vechi-Orientală*, în „Ortodoxia“, XLVI (1994), nr. 1, p. 139-148.

4. Vezi, de exemplu, pr. asist. dr. Nicolae D. Necula, *Doctrina și viața religioasă a Bisericii Copte reflectate în textele ei liturgice - rugăciuni și imne*, teză de doctorat, în „Ortodoxia“, XXVIII (1976), nr. 3-4, p. 473-626; Christine Chaillot and Alexander Belopolsky, *op. cit.*, p. 70-99.

Biserici Ortodoxe, care se adaugă mării familii a Ortodoxiei. Întâlnirea de la Chambésy, din 1-6 noiembrie 1993, a constituit momentul istoric fericit la care cele două familii de Biserici au semnat acordul de credință și unirea lor. Cu această ocazie, s-a pus și problema ridicării anatemelor pronunțate la 451, ca etapă următoare de realizare a unirii depline dintre aceste Biserici și ca premisă a coslujirii liturgice. În acest scop, au fost constituite două subcomitete unite ale celor două familii de Biserici, care să cerceteze problemele liturgice și pastorale și să stabilească modalitățile practice de coslujire. Aceste subcomitete unite, pastoral și liturgic, s-au întrunit sub președinția celor doi copreședinți ai Comisiei Mixte de Dialog - Î.P.S. Mitropolit Damaskinos al Elveției și Î.P.S. Mitropolit Bishoi de Damietta (Egipt), de două ori. Prima întâlnire a avut loc la Atena, între 15-19 martie 1995⁵, iar a doua la Damasc - Siria, între 2-6 februarie 1997⁶. Din partea Bisericii Ortodoxe Române, din aceste comitete face parte p.c. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, care a participat la amândouă întâlnirile, la care s-au dezbătut probleme de importanță majoră pentru realizarea coslujirii.

S-a subliniat necesitatea ca nu numai teologii, ci și credincioșii celor două familii de Biserici să fie informați asupra stadiului dialogului dintre ele, să cunoască condițiile istorice în care s-au format și să fie de acord cu înțelegerile dogmatice la care s-a ajuns. Manualele de teologie privind istoria, învățătura de credință și cultul acestor Biserici Vechi-Orientale trebuie revizuite în sensul acordurilor dogmatice. Este necesară, de asemenea, cunoașterea organizării, a învățământului teologic și a vieții lor spirituale.

Coliturghisirea presupune și cere cu necesitate varietatea riturilor și tipurilor liturgice, nefiind nevoie de o nouă Liturghie, compozită și hibridă, mixtă, căci fiecare grup de Biserici își are liturghiile sale, care exprimă aceeași învățătură de credință, deși sunt diferite ca text. Imnuri sau expresii liturgice, cum ar fi imnul „Sfinte Dumnezeule“, trebuie privite prin prisma interpretării celor două familii de Biserici. Ortodocșii îi dau interpretare trinitară, vechii orientali, hristologică, fără să exprime erezia theopashită.

5. Vezi pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale. Întâlnirea subcomisiilor de liturgică și pastorală din cadrul Comisiei Mixte pentru Dialog Teologic, Atena, 15-19 martie 1995*, în „Vestitorul Ortodoxiei“, VII (1995), nr. 131, p. 1 și 4.

6. Idem, *Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale. A doua întâlnire a subcomitetelor de liturgică și pastorală din cadrul Comisiei Mixte pentru Dialog Teologic. Damasc, Siria, 2-6 februarie 1998*, în „Vestitorul Ortodoxiei“, X (1997), nr. 197, p. 5.

7. Vezi pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Este posibilă coliturghisirea între Biserica*

Obiceiul armenilor de a folosi pâine nedospită și numai vin fără apă la Sfânta Liturghie nu mai poate fi interpretat ca expresie a învățaturii monofizite, ci ceea ce contează este faptul că ei cred în realitatea Trupului și Sângelui Mântuitorului în Euharistie, după transformare.

Coliturghisirea nu presupune și uniformizare mecanică și obligatorie, ci ea lasă liberă folosirea riturilor și ceremoniilor specifice fiecărei Biserici, ca formă a diversității, care nu atinge esența dogmatică.

Cât privește problema delicată a dipticelor, aceasta poate fi rezolvată prin pomenirea întâistătorilor de Biserici, cu o formulă generală: „Patriarhii Bisericilor creștine“ sau prin liste nominale alcătuite de cele două familii de Biserici, în ordinea canonică stabilită de fiecare grup de Biserici.

Referitor la anatemele care se găsesc în cărțile de slujbă, care privesc nume de sfinți cinstiți de Bisericile respective, dar condamnați de celelalte, ca ereziarhi, acestea pot fi înlăturate, prin omiterea paragrafelor conținând anatemele și eliminarea lor din edițiile noi ale cărților de cult.

Sărbătorile și posturile pot fi păstrate așa cum le are fiecare Biserică, ele fiind expresia vieții duhovnicești⁷.

Cum însă unele Biserici Ortodoxe, cum sunt Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Greciei și mai ales mănăstirile din Sfântul Munte Athos, și-au exprimat unele rezerve în privința acordului teologic, socotindu-l ca pe un document care cuprinde și lucruri neclare, care trebuie lămurite și aprofundate, această activitate de descoperire și stabilire a căilor și mijloacelor de coliturghisire a fost stagnată pentru câțiva ani, cu scopul de a se clarifica aspectele controversate.

În vederea continuării legăturilor, întâlnirilor, contactelor și colaborării dintre cele două familii de Biserici, noul copreședinte al Comisiei Mixte de Dialog dintre aceste Biserici, pentru partea ortodoxă, Î.P.S. Emmanuel, Mitropolit de Franța, a convocat, cu binecuvântarea Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I al Constantinopolului, o întrunire teologică inter-ortodoxă la Chambésy - Elveția. La lucrări au participat reprezentanți din aproape toate Bisericile Ortodoxe. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat p.c. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula. Desfășurată între 10-13

Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale?, în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. II, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 77-82.

8. Vezi pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Întrunirea reprezentanților Bisericilor Ortodoxe, pentru continuitatea dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale*, în „Vestitorul Orto-

martie 2005, întrunirea a avut rostul să clarifice, prin referate și discuții, aspectele controversate ale relațiilor dintre cele două familii de Biserici, în dorința de a relua dialogul și colaborarea dintre ele. În urma discuțiilor, s-a ajuns la concluzia că toate problemele dezbătute și mai ales cele care ridică nedumeriri și constituie piedici în calea comuniunii liturgice să fie clarificate prin studii temeinice care să fie publicate într-un volum special, care să stea la baza continuării dialogului. Punctul de la care trebuie plecat în acest demers este, fără îndoială, acordul teologic semnat de participanții celor două familii de Biserici. Comunicatul comun, întocmit și semnat de participanții la această întrunire, evidențiază clar aceste intenții și dorința de continuitate⁸.

În concluzie, putem spune că dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale este foarte important și de aceea el trebuie continuat pentru a duce la împlinire și a completa lucrarea Comisiei Teologice Mixte și a Subcomisiilor pentru probleme pastorale și liturgice. Stadiul la care s-a ajuns în relațiile dintre cele două familii de Biserici este un bun dobândit la care trebuie să ținem și de la care trebuie să plecăm. De o deosebită importanță este, firește, Acordul teologic din 1990, semnat și recunoscut, în 1993, de ambele familii de Biserici și care poate fi socotit ca rod al lucrării Duhului Sfânt în Biserică.

De aceea, coliturghisirea dintre cele două familii de Biserici este posibilă și ea trebuie să devină o realitate, dacă o raportăm mereu la acordurile teologice realizate până în prezent. În acord cu aceste hotărâri teologice și dovedind mereu înțelegere față de frații noștri de credință, tot mai animați de dorința de unire și împreună-slujire, cele două familii de Biserici vor găsi cu siguranță căile cele mai potrivite pentru a se întâlni în Sfântul Altar, la Cina euharistică a Trupului și Sângelui Mântuitorului, la care El ne cheamă.

---

doxiei“, XVI (2005), nr. 353-354, p. 16.